

LECHNER ÖDÖN KÖZTÉRI SZOBRÁNAK TÖRTÉNETE

„Papszi hova lettél?” Ezt a kérdést Szép Ernő (1884–1953) – a neves költő és publicista, a Nyugat első nemzedékének jeles képviselője – tette fel a *Hírlap* hasábjain 1948. november 28-án megjelent karcolatában. Kétségbeesésének oka, hogy a Liszt Ferenc térről, a Japán-kávéház mellől eltűnt „Papszi”, vagyis Lechner Ödön szobra. A térre ugyanis autóbuszgarázst szántak. S bár ez az elképzelés sohasem valósult meg, a monumentum többé nem került vissza eredeti helyére. A viszontagságos sorsú alkotás ma az Iparművészeti Múzeum főhomlokzatának jobb oldali előkertjét díszíti, színével jótékonyan beleolvadva az épület falának pirogránit burkolatába.

Lechner Ödön, a magyar nemzeti formanyelv kialakítására törekvő építész 1914. június 10-én halt meg. A Magyar Építőművészek Szövetsége azonnal felhívással fordult az elhunyt híveihez és a nagyközönséghez. Adományokat kívánt gyűjteni a mester emlékét megörökítő szobormű költségeihez. A kezdeményezés a hamarosan kirobbanó I. világháború zűrzavaros időszakában hosszú időre háttérbe szorult. Jóval később, 1927 májusában ugyan elhelyeztek egy emléktáblát a Japán-kávéházban, de ez az akkori tulajdonos, Gundel Ferenc áldozatkészségéből született, s az egykori legendás hírvéleményező két „törzsfőnökének”, Lechner Ödönnek és Szinyei Merse Pálnak kettős portréját ábrázolta. A tábla Barta Ernő festőművész tervei szerint készült, az avatónnap-szerűen Csók István mondott beszédet.¹

A következő évben, 1928. június 10-én alakult meg a *Lechner Ödön Társaság*, vagy-

is *A magyar építőművészet barátainak társasága*.² Az ülésen elnöklő Petrovics Elek szavai szerint az egyesülés célja Lechner „emlékének és hagyományainak ápolása, művészeti és nemzeti hitvallásának terjesztése, továbbá az egységes magyar építőművészeti közízlés fejlesztésén és a magyar építőművészeti kultúra megteremtésén való munkálkodás” volt. A trianoni Magyarországon széleslátókörű építész alakja tehát az önálló magyar stílusú építészeti szimbóluma lett. Ezt fogalmazta meg emelkedettebb hangnemben Herman Lipót festőművész is *Pesti Napló*-beli tudósításában: „A ‘Lechner Ödön Társaság’ arra alakul, hogy összehordja, összegyűjtse írásban, sokszorosítsa képben a zseninek arcát, lelkének igaz képét, vágyainak, ábrándjainak gazdag virágos- és gyümölcsös kertjét. Hitének, eszméinek, művészi lelkületének propagálásával, gondolatainak terjesztésével megörökítse Lechner igaz arcát, népszerűsítse azt a meggyőződést, hogy Lechner Ödön inkarnációja a művészetnek és nemzeti gondolatnak.”³ A közgyűlés a háromtagú igazgatóságba Gerő Ödön író, Korb Flóris építőművészt, tiszteletbeli műgye-temi tanárt és Márkus Lászlót, az Operaház főrendezőjét választotta. Az ügyvezető igazgató Jánszky Béla építész, a gazdasági igazgató Ernst Lajos kormányfőtanácsos – a jeles műgyűjtő és művészeti író, a budapesti Ernst Múzeum alapítója és „névadója” –, a jegyző pedig Vámos Ferenc építész lett.

A társaság a mester halálának kerek, 15. évfordulóját impozáns módon kívánta megünnepelni. Egy 1929. elején megjelent hír-

adás szerint⁴ a nyár közepére kiállítást terveztek az Ernst Múzeumba. Ezen a művész legszebb alkotásainak rajzait és terveit, valamint hátrahagyott vázlatait kívánták bemutatni, kiegészítve azokat követőinek munkáival is. Lechner felfogását, törekvéseit a bemutatóhoz kapcsolódó díszülésen és előadássorozaton óhajtották ismertetni. Az alkalmat megragadva felelevenítették az emlékszobor állításának gondolatát is. Miután a barátok, tisztelők módosabbja azonnal felajánlott néhány száz pengőt,⁵ az egyesület a fővároshoz fordult. Ez a lépés indokolt volt, hiszen Lechner legérdekesebb épületei Budapesten találhatók, annak városképét gazdagítják. A székesfőváros meg is ítélte 10 000 pengőt arra az esetre, ha alakos emléket állítanak.⁶ A nyílt pályázat feltételeit február 24-én közzétették a lapok. A szobor helyét a Liszt Ferenc tér keleti részének a Jókai-szoborral szemközt, a Japán-kávéház mellett levő pontján jelölték ki, ahol akkor egy jelentéktelen díszkút állt. Anyagként a bronzot, talapzatként a mészkövet adták meg, a kompozícióra vonatkozóan viszont semmiféle konkrét előírást nem fogalmaztak meg. A modellt egyötödös nagyságban kellett elkészíteni. A részletes költségvetést is mellékelő munkák beadási határidejét május 15-re tűzték ki. Az I. díj maga a kiviteli megbízás, a II. díj 1200 pengő, a III. pedig 600 pengő volt.

Egy áprilisi újságcikk azonban arról értesítette az olvasókat, hogy veszélybe került a város által kijelölt eredeti helyszín. Újabb elképzelések szerint a „nemzet mesemondójával” szembe a műről lemaradt mellékalakok, az „Olvasó leányok” kerültek volna.⁷ Közben a Társulat módosította a szoborpályázat határidejét, októberre halasztva azt. A nagy, kiállítással egybekötött Lechner-emlékünnepélyt és az elkészült szobor leleplezését a következő évben Budapestre tervezett építőművészeti világkongresszus programjaihoz kapcsolták. 1929. június 20-án csupán egy szerényebb megemlékezést tartottak az Iparművészeti Múzeum dísztermében.⁸

Ősszel a szobrászművészek kérésére a pályaművek beadásának dátumát ismét meg-

hosszabbították, november 15-re tették. Ennek magyarázata, hogy az alkotók korábban a Tisza István, a Prohászka Ottokár és a Katona József szoborpályázatokkal voltak elfoglalva. Az újabb felhívásban most már végérvényesen a terézvárosi helyszín szerepelt, költséghatárnak pedig 25–30 000 pengőt szabtak meg. A megalakult szoborbizottság elnökévé gr. Klebesberg Kunó vallás- és közoktatásiügyi minisztert, társelnökévé Ripka Ferenc főpolgármestert választották. Tagjai sorába tartozott Sipőcz Jenő polgármester, Ugron Gábor nyugalmazott miniszter, Kertész K. Róbert szépművészeti államtitkár is. Ügyvezetője Jánszky Béla volt.⁹ A kitűzött napra 18 pályázó 23 szobortervet adott be az átvételre kijelölt Iparművészeti Múzeumnak. A zsűri jelentését november 26-án Lyka Károly terjesztette a szoborbizottság elé. E szerint a bemutatott pályaművek egyike sem volt alkalmas a kivitelezésre. Ám a résztvevők közül öten, mégpedig Beck Ö. Fülöp, Kallós Ede, Kisfaludy-Stróbl Zsigmond, Petri Pick Lajos és Vörös Béla dicsérről elismerésben részesültek.¹⁰

A sajtóbemutató után, november 27-én Ybl Ervin művészettörténész a Budapesti Hírlapban tiltakozott a pályázat meddőnek nyilvánítása ellen. Sokallotta a közelmúlt kudarcba fulladt szoborversenyeit, hiszen nem született döntés a Prohászka-emléknél sem. Szerinte a pályaművek közül Beck Ö. Fülöp munkáját változtatás nélkül meg lehetett volna valósítani. „Beck szoborterve kifejezi Lechner sorsát a nélkül, hogy zsánerszerűségében tévedne, hóbészédű lenne, vagy ellentétbe jutna a plasztikai stílus nyugalmával, tömörségével.”¹¹ Maga a művész így emlékezett erről a munkájáról: „Jól ismertem Lechner papát, a halála után plakettet meg mellszobrot is kellett volna róla mintáznom, akkor egész sorozat kitűnő fényképet kaptam róla. Segédeszközeim meglévén, részt vettem a pályázaton, mely egyébként is érdekelt. Tervem „az ő katedráján” ábrázolta, asztal mellett, tervrajz felett magyarázgatva, ahogyan mindenki egy-két évtizede ismerte, és magam is sokszor hallgattam tanulságos előadá-

sait. Újságcikkek, melyek katedrát követeltek neki, nevezték így kávéházi asztalát.”¹² Az m. v. monogrammal szereplő Müller Viktor éppen ezt a megoldást marasztalta el a Nemzeti Újságban közölt vitriolos írásában. „A mesterek öreg bácsikat mintáztak a kávéházi asztalka mellett – egész epidemia-szerű ez a hasoncsúszó fantázia –, üldögél a kedves kis öreg, legjobb esetben tervrajzot tart a kezében, épen hogy nem kávé kavargat. A portréhűség is gyenge lábon áll, mintha nem is a Vezérnek, hanem egy ismert kávéházi típusnak, vagy épen magának az Andrássy-úti kávéháznak akartak volna örök emléket faragni.”¹³ Kritikusunk inkább Kallós Ede és főleg a Párizsban élő fiatal Vörös Béla munkájáért lelkesedett, „...utóbbinak kivitelében van artisztikum, felfogásában van monumentalitás is, csak a figura modellálása nyugtalanítóan puha és anyagszerűtlen, feje pedig egészen önkényes elképzelés”.¹⁴ Az Újság művészeti rovatvezetője, Elek Artúr cikkében jó néhány pályaművet leírt.¹⁵ A zsűri véleményétől eltérően ő Kisfaludy Stróbl gipszmintáját invenciótlan, banális tervnek tartotta. Az alak egy rossz arányú talapzatra rakott falon ült, amely egyben háttérül is szolgált, s erőltetett mozdulattal rajzolgotatott egy kitepített papirosra. Az író nem méltányolta Kallós Ede „hirtelen odacsapott” munkáját, s nem titkolta negatív véleményét Petri Pick makettjéről sem. Utóbbi Lechner arcását csupán a talapzat oldalára helyezett reliefen örökítette meg, míg a főalak egy hatalmasat lépő, vállán követ cipelő férfiakt volt. Nem több egy gondosan megmintázott stúdiumnál, idegen a mester lényétől. Szerzőnk figyelemre méltónak ítélte viszont Cser Károly önálló pályaművét, az érdekes mozdulatú portréalak miatt.¹⁶ Lechner szobormása elgondolkodva, fejét bal könyökére támasztva ült, hatását azonban elrontotta a mögé mintázott szárnyas géniusz félresikerült figurája. A pálmát Eleknél is Beck Ö. Fülöp alkotása vitte el. Az elgondolást ötletesnek, a formai megoldást kiválóan tartotta. Különösen a szobrászat és építészet egységét dicsérte, amit a művész azzal ért el, hogy az asztalka

lapjának kerekességét megismételve egyben szokatlanságát is feloldotta a talapzat kerekességében. A kiérlelt művet ő is alkalmasnak találta a megvalósításra.

A pályázat sikertelennek minősítését később a bírálóbizottság nevében Lyka Károly indokolta meg. Elismerte, hogy egy közömbösebb természetű versengésen a beadott munkák némelyike megállta volna a helyét. Ám itt a követelmény az átlagosnál nagyobb volt, hiszen az egyik legjelentősebb művész számára kellett „sugalló erejű emlékművet készíteni”. Lyka úgy vélte, éppen a feladat magától értetődősége okozta a nehézséget. Ennél az emlékműnél a művészek nem alkalmazhatták a jól bevált paneleket: „oroszlánok, sasok, görnyedő vagy ujjongó tömegek, bigák, trigák, kvadrigák, géniusok, fel- és kilendülések, pózok és kirobbanások, atléták és puttók, szóval az egész „szokmány” lanckadtan omlik semmiséggé a problémával szemben...”¹⁷ Lechner egyéniségének plasztikai megformálásánál meg kellett találni a mércét a köznapi, kellemdús ember és az ösztönös erejű művész ábrázolása – ha úgy tetszik portré és szimbólum – között. Ezt pedig az első forduló egyetlen résztvevője sem tudta megfelelő színvonalon megoldani. Ezért a szoborbizottság változatlan feltételek mellett új pályázatot írt ki.

A második forduló beadási határideje 1930. április 5-én járt le.¹⁸ 30 művész összesen 43 tervvel jelentkezett. Az általános sajtóvisszhang szerint ez a pályázat még gyengébben sikerült, mint az előző. A pályázók közül azok, akik az elsőn is részt vettek, korábbi elképzelésüket csak elvétele tudták továbbfejleszteni. S bár az újak között akadt néhány figyelemre méltó fiatal tehetség, itt sem dőlt el végérvényesen, hogy ki készítse el a nagy építőművész szobrát. A zsűri – szótöbbséggel – pankotai Farkas Bélát, Cser Károlyt és Ligeti Miklóst kívánta egy szűkebb körű „mértékesre” felszólítani. Elismerésben részesítette még Horváth Gézá, Kalotai-Kreipel Ottót, Körmendi-Frim Jenőt, Mészáros Lászlót és Vass Viktort.

A zsurnaliszta művészeti írók véleménye

Farkas és Cser munkái esetében többnyire megegyezett a hivatalos ítésekével, Ligeti elgondolását azonban mindannyian erősen kritizálták.²⁰ Éppen e félresikerült terv kiemelése miatt még a bíráló bizottság teljes hozzánemértésének vagy rosszhiszeműségének vádja is elhangzott. Erről a fordulóról a legalaposabb elemzést Lázár Béla tollából olvashatjuk a Pesti Hírlap április 11-i számában. Ő Farkas Bélának azt a pályaművét tartotta különösen szerencsésnek, amelynél a sziklatömbön ülő, elgondolkodó alak főkontúrja határozottan fogta össze a formákat, s a talapzat jó arányával egységes, zárt tömeghatást keltett. Kevésbé volt elégedett Cser munkáival. A három közül csak kettőt tartott említésre méltónak, egy álló és egy ülő alakos megoldást. Előbbinél a szemet bántó nyugtalan dinamikát, utóbbinál az erőltetett pózt kifogásolta, hiszen a kicsavarodott figura szinte rádőlt a rajztablára. Lázár viszonylag kíméletesen nyilatkozott a Ligeti-maketről, mely egy ruhátlan ifjút mintázott, kezeiben egy-egy épület modelljével. Az alak statikáját bizonytalannak, szimbolikáját zavarosnak tartotta. Viszont dicsérte a talapzatra helyezett finom reliefet, Lechner művészien megörökített profiljával.²¹ Ám kritikustársai nem mártották cukorba a keserű pirulát. Elek Artúr kedvenc jelzőjével illette, banálisnak nevezte a lábujjhegyen ágaskodó figurát, amelyet a vállára vetett – vitorla módjára dagadó – keskeny lepel rögzített a talapzathoz. A Magyarország anonim tudósítója pedig a „tortalapokon” hordozott épület-díszektől borzadt el. Megsemmisítően sommás véleménye így hangzott: „Ezt a szobrot lehetetlen elképzelni Budapest valamelyik terén, pedig azokon sokmindent megvalósítottak már.”

Lázár további, néhány mondatos leírásai-ból nagyjából magunk elé képzelhetjük a dicséretet kapott pályaműveket is. Petri Pick Lajos most két munkával jelentkezett. Az egyik csupán korábbi tervének kissé módosított változata volt, míg a másikon egy magyar ruhás, kopjafát faragó figurát mintázott. Hasonló jelképekhez nyúlt Vass Viktor is. Kopjafát tartó félaktja, ill. rovásos oszlopot

emelő aktja nem bizonyult kellően végiggondoltnak, bár az elsőnél az oszlopból kibontakozó félalak finom mintázása említést érdemelt. Elnagyolt volt Körmen-di-Frim Jenő terve is. Az építész alakját stilizált oszloppal váltotta ki, ám az túlságosan naturalista fejben végződött, s ez stíluszavart szült. Mészáros László magas oszlop tetejére ültette figuráját. Kalotai-Kreipel Ottó munkáiról csak annyit tudhatunk meg, hogy egy meglepően nyugodt hatású, mélyen elgondolkodó pózban ülő alakkal és egy közvetlen benyomást keltő álló alakkal pályázott. Horváth Géza kissé esetlen ülő figurájának inkább tömeghatása volt megkapó.

E többé-kevésbé megegyező eszmeiségű művek mellett feltűntek egyénibb, bár nem feltétlenül szerencsésebb invenciók is. Lányi Dezső például kutat tervezett. Ez azonban jobban illett volna egy sétányra, mint köztérre. Ráadásul a bal oldalon álló főalakot nem tudta egyensúlyba hozni a jobb oldali puttócsoporttal. A Düsseldorfból jelentkezett Székessy Zoltán alkotását más forrásból ismerjük. Vámos Ferenctől kapta „az építész a bokréta-ünnepen” címet. Ennél a munkaköpenyes, jobbjobban rajztekercset tartó Lechner bokréta-val díszített állványok között álldogál.

A pályázat egyik „felfedezettje” a fiatal Görömbey Imre lett. Kellő lelki érzékenységgel és biztos kézzel mintázta meg tervének főalakját, az elgondolkodva ülő, befelé figyelő figurát. A talapzatot díszítő, kettős kereszt alatt összeroskadó ifjú kompozíciója is dicséretet érdemelt, noha elgondolását kissé hangosnak, inkább síremlékhez illőnek minősítették.

E lelkes hírlapi polémia után ült össze ismét a szoborbizottság, Liber Endre fővárosi tanácsnok elnöklétével. Tagjai jóváhagyták a zsűri javaslatát egy szűkebbkörű pályázat kiírására, de erre Farkas, Cser és Ligeti mellé meghívták mindazokat is, akik a régebbi és a legutóbbi pályázaton külön elismerést kaptak. S az addigiaktól eltérően a teljes kompozíciós minta mellé most külön portrétanulmányokat is kértek Lechnerről. Az újabb határidőt május 30-ra tűzték ki.

Június 7-én rövid kommuniké adta tudtul az érdeklődőknek, hogy a zsűri végre kiosztotta a díjakat. A döntés furcsasága felülmúlta a korábbiakat, teljes alakos makettet ugyanis nem jutalmaztak. A tizennégy pályamunka közül az első helyezést Farkas Béla tanulmányfejének ítelték. A másodikat Kalotai-Kreipel Ottó munkája, a harmadikat Cser Károlyé kapta. Megdicsérték még Petri Lajost is.

Farkas Béla nyertes tanulmánya meglehetősen hűséggel adta vissza Lechner arcvonásait, a fejet azonban egy csuklónál elvágott kéz támasztotta alá. Ez inkább zavarólag hatott, elnagyolt benyomást keltett. Ráadásul az alig életnagyságú szobor már csak méreténél fogva sem illett a kijelölt helyszínre, Jókai ülszobrának pandanjaként. A bírálóbizottság mindenesetre külön pályázatot hirdetett a mű építészeti megoldására.

Ma már igen nehéz rekonstruálni, hogy egy-egy szoborpályázat háttérében a tisztán szakmai szempontok mellett, vagy éppen azok mellőzésével milyen más tényezők, lehetséges érdekösszefonódások, ill. érdekelentétek működtek. Annyi bizonyos, hogy a Lechner-emléknél a többszöri forduló inkább rontott mint javított az artisztikus eredményen. A huzavona okára Beck Ö. Fülöp emlékezései nyomán tudunk következtetni.²² Úgy tűnik, a zsűri lépéseit elsősorban az anyagi hiánya befolyásolta. Hiába ismételték meg annyiszor a pályázatot, hiába foglalkoztak vele annyit a lapok, az első 3-400 pengőnyi adomány után nem folyt be több pénz. Így, bár nemes cél érdekében történt, mégis csak 20-30 művészt dolgoztattak hónapokon át kellő fedezet nélkül. A bírák utójára ezért is döntöttek a teljes figura helyett a portré változat mellett. A nagyjából 2-3000 pengős mellszoborra viszont a főváros nem volt hajlandó folyósítani az egészalakos műre megszavazott 10 000 pengőt. Így Farkas Béla végül Lechner Ödön alakos másának egyszerű talapzaton ülő megmintázására kapott megbízást. Beck szerint a munkában Kisfaludi Stróbl Zsigmond és Pásztor János is közreműködött. A szoborról lemaradt Lechner „att-

ribútuma”, a házisapka. Helyette a mindig elegáns öregúr gyűrött nagykabátot kapott. A teljes nagyságú agyagminta 1932 elején készült el, s hamarosan bronzba öntötték. Az összes költség végül 16 000 pengőt tett ki.

A szobor kálváriája ezzel még nem ért véget. Újabb nehézség az elhelyezése körül kerekedett. A megfelelő bizottság 1932. július 22-én az 5577/1932 számú határozattal engedélyezte Lechner Ödön emlékművének a korábban kijelölt helyre, vagyis a Liszt Ferenc térre való felállítását. Mielőtt ez megtörténhetett volna, a következő évben a bizottság egyik résztvevője, a Fővárosi Közmunkák Tanácsa hirtelen megváltoztatta állásfoglalását. Azzal érvelt, hogy közeleg Liszt Ferenc halálának ötvenedik évfordulója, s a teret a zeneszerző tervbe vett (!) monumentumának kell fenntartani.²³ Lassacskán elérkezett, majd el is múlt 1934. június 10-e, Lechner Ödön halálának 20. évfordulója, s szobra még mindig nem került az őt megillető, jobban mondva a hozzá legjobban illő helyre, valahai törzsasztalának szomszédságába. Szoboravatás helyett a Társulat június 20-án ünnepélyes gyűlést tartott az Akadémián, ahol Gerő Ödön és Vámos Ferenc mondott beszédet. Az emlékművet csak 1935 késő őszén, elkészülése után több mint három évvel szálították nagy társzekerekkel a Közmunkák Tanácsától visszakönyörgött helyszínre. A talapzat felállítását, az utolsó simításokat néhány nap alatt elvégezték. A zsákponyvával lefedett szobor készen állt a leleplezésre.

A bohózatba illő utolsó fejezetet a Pesti Napló két írása, Konkoly Kálmán riportja és Jánszky Béla levele tárja elénk.²⁴ A Társulat hiába siettetta a szobor felállítását a téli hidegek beállta előtt. Mivel az építési engedély késett, a szükséges munkákat a főváros építési bizottságától megkapott ideiglenes építési engedély alapján végezték el. Am a végleges hozzájárulást a hatóságok azzal a kikötéssel adták meg, hogy „az ornamentális lépcsőrész elhagyandó”.²⁵ A vitatott elem a tulajdonképeni talapzat kerete volt. Szabályos négyzet, melynek minden oldala hat-hat vízszintesen lefektetett lapból állt. Ezeken stilizált virá-

gok pompáztak. Ez – a pesti járókelők által hamarosan „mütyürkének” nevezett – ornamentális díszítés vívta ki a hivatal haragját.²⁶ A talapzat tervezője Kende Ferenc építész-mérnök volt, aki Lechner épületeinek magyaros motívumait álmodta a hatalmas posztamens keretére. A nagy sokára megérkezett engedély birtokában a szobrot végül 1936 nyarán avatták fel. Az ünnepségen Magyar Vilmos elhangzott szavai szerint: „Lechner Ödön a kortársak gyorsan fonnyadó koszorú-

ja helyett, most az utókor halhatatlanságot biztosító ércemlékét kapta”.²⁷

12 évet üldöghelhetett a bronzbaöntött „Papszi” talapzatnyi helyén közvetlenül a járda mögött, arccal az Andrássy útnak. Ugyanolyan figyelemmel kísérve az utcán folyó életet, az ide-oda siető asszonyokat, szép lányokat, mint életében a Japán-kávéház ablaka mögül.

1948-ban a Liszt Ferenc tér tervezett átalakítása miatt végleges helyére, az Iparművészeti Múzeum épülete elé került.

JEGYZETEK

1. Az ünnepélyes esemény egy racionális üzleti fogással, a művészsztal újbóli fölállítással párosult.

2. Az Ernst-múzeumban megtartott összejövetelről szóló hírt sok napilap közölte, pl. a Nemzeti Újság, a Magyarország, a Reggel.

3. Herman Lipót: „Lechner Ödön Társaság” In.: Pesti Napló, 1928. június 10

4. Nemzeti Újság, 1929. január 10

5. Az első, 1000 pengő összegű felajánlást Ernst Lajos tette.

6. Az elhelyezéssel kapcsolatban számos terv merült fel. Szóba került az Iparművészeti Múzeum környéke, de felvetődött az a gondolat is, hogy a monumentum egy Szinyei Merse szobor párdarabja legyen, s azokat az Oktogon két oldalára, a két lovagló sétány végződéséhez helyezték.

7. Stróbl Alajos bronzszobra idősebb korában ábrázolja Jókait. A karosszékben ülő alak zsinóros magyar ruhát visel, testtartása kényelmes, bal lábát kissé előre nyújtja. Bal karját a combjára helyezett könyvön pihenteti. Arc kifejezése mosolygós, tekintete révedező. A kompozíció talapzata vörösesbarna gránit, rajta aranyozott, bevészt betűkkel a „legnagyobb álmodozó” neve. A szobrot 1921. május 21-én leplezték le. A mellékalkok gipszmintáját 1927-ben vásárolta meg a főváros Stróbl hagyatékából. A bronzbaöntéssel Vignáli Rafael ércöntőt bízták meg. A két egymás mellett ülő, könyvet tartó leány figurája harasztli mészko talapzatra került. Az alkotást végül előbb a Stefánia-útnak a városligeti tó közelében lévő részén, majd a Fővárosi Múzeum és az Ajtósi Dürer-sor közötti szakaszán helyezték el. A művekről és keletkezésükről részletes leírást ad Liber Endre: Budapest szobrai és emléktáblái, Bp., év nélkül, 313–317., 372–373.

8. Ezen képviseltette magát a Szinyei-Merse Pál Társaság, a Benczúr Társaság, a Paál László Társaság és a Képzőművészek Egyesülete. Petrovics Elek elnöki megnyitóját Jánkszy Béla és Lyka Károly mondott beszédet. Utóbbit a Magyar Művészet közölte 1929, 289–90.

9. A szoborpályázat valamennyi iratát a Lechner Ödön Társaság őrizte. Ez az anyag 1945 elején teljesen elpusztult, amikor Jánkszy Béla Bercsényi utcai lakásának pincéjében egy csőtörés miatt a víz mindent ellepett. Ezt aényt Vámos Ferencnek, a Társaság egykori főtitkárának a Magyar Nemzeti Galériában őrzött, 1965. november 10-én kelt leveléből tudjuk: MNG Adattára 16867/65. sz. irat.

10. Rajtuk kívül még Bartha Lajos, a Párizsban élő Berry Emil, Betlen Gyula, Cser Károly, Gárdos Aladár, Görömbey Imre, Horváth Árpád, Kalotai-Kreipel Ottó, Kubiczka Lajos, Pásztói Ferenc, Szamossi Imre és Vas(s) Viktor vett részt a pályázaton.

11. Ybl Ervin: Mi van a Lechner-szobor pályázatával? In.: Budapesti Hírlap, 1929. nov. 27-i szám.

12. Beck Ö. Fülöp emlékezései, Szépirodalmi Könyv-

kiadó, 1957. Szerk.: Farkas Zoltán. A Lechner-szoborpályázatra vonatkozó részek a 370–372. oldalakon.

13. m. v.: A Lechner-szoborpályázat sajtóbemutatója. In.: Nemzeti Újság, 1929. nov. 27-i szám, 10. o.

14. Ez utóbbi észrevételre később Vörös Béla így adott magyarázatot Vámos Ferencnek 1930. május 8-án írt levelében: „El kell, hogy áruljam, hogy semmiféle adatom nem volt, egy újságból a fényképet akkor kaptam meg, mikor a szobor már kész volt.” MNG Adattára 16864/65 sz. irat.

15. (e. a.): A Lechner Ödön-szoborpályázat. In: Újság, 1929. november 27, 9. o.

16. Cser, Pál Hugó építésszel közösen is beadott egy munkát.

17. Magyar Művészet 1929. 635. o.

18. A viszonylag rövid terminust a nemzetközi építéskongresszus szeptember 7–22 közötti dátuma miatt adták meg, hiszen a szoboravatással ehhez akartak igazodni.

19. Ekkor a következők szerepeltek alkotásaikkal: Barcza Lajos (1), Barta Lajos (1), Berry Emil (1), Bokros-Birman Dezső (1), Bethlen Gyula (1), Cser Károly (3), Csikász László (2), Farkas Béla (2), Füredi Richárd (1), Görömbey Imre (1), Horváth Árpád (1), Horváth Géza (1), Hüvös László (6), Homonnay Jenő (1), Kalotai-Kreipel Ottó (2), Körmendi-Frim Jenő (2), Lányi Dezső (1), Ligeti Miklós (1), Mészáros Andor (1), Mészáros László (1), Rajky József (1), Petri-Pick Lajos (2), Szamossi(y) Imre (1), Sóvári János (1), Székessy Zoltán (1), Szege Sándor (1), Ruff András (1), Szuhodovszky (1), Tánácsics Márton (1), Vass Viktor (2).

20. (e.a.)= Elek Artúr: A Lechner Ödön szoborpályázat. In.: Újság, 1930. április 11.; (b. m.) = Bendek Marcell: Lechner Ödön szobrai. In.: Esti Kurír, 1930. április 11; név nélkül: Lechner-szobrok pótvizsgálja az Iparművészeti Múzeumban. In.: Magyarország, 1930. április 11.; Ybl Ervin: A Lechner szoborpályázat csődjé. In.: Budapesti Hírlap, 1930. április 11.

21. Ligeti még 1911-ben kitűnő mellaszobrokat készített a mesterről.

22. Beck Ö. Fülöp id. mű 372. o. E forrásnál természetesen számolnunk kell a művész ellenérzésével is. Az első forduló számára kudarcral végződött, hiszen a megbízást nem, csak a sajtókritikusok többségének dicséretét nyerte el. A további versengéstől távol maradt.

23. A Lechner szobor elhelyezésével kapcsolatos újságcikkek: név nélkül: Lechner Ödön szobra, In.: Vállalkozók Lapja 1933. március 16; (f. g.): Lechner Ödön szobrárt újból eltiltották, In.: Magyar Hírlap, 1933. október 31; S. A.: A Lechner-szobor kálváriája, In.: Vállalkozók Lapja, 1933. november 2.; Szivessy Tibor: Szobrot Lechner Ödönnek!, In.: Népszerű Tudományos és Technikai Napló, 1934. március 28.

24. Konkoly Kálmán: Szobor vagyok, de titok minden tagom!, In.: Pesti Napló, 1936. március 19; Jánkszy Béla: Mi történt Lechner Ödön szobrával?, In.: Pesti Napló: 1936. március 20.

25. A Társulat az elutasító döntést megfellebbezte a Közmunkák Tanácsánál, ahonnan az akták az Országos Szépművészeti Tanácshoz kerültek.

26. Míg a Lechner-szobor vászon csuklya alatt gub-

basztott, az esztétikailag megkérdőjelezett „műtyürkéket” mindenki szabadon bámulhatta.

27. A szöveget közölte a Magyar Iparművészet, 1936., 97. o.

1. Cser Károly makettje, I. forduló

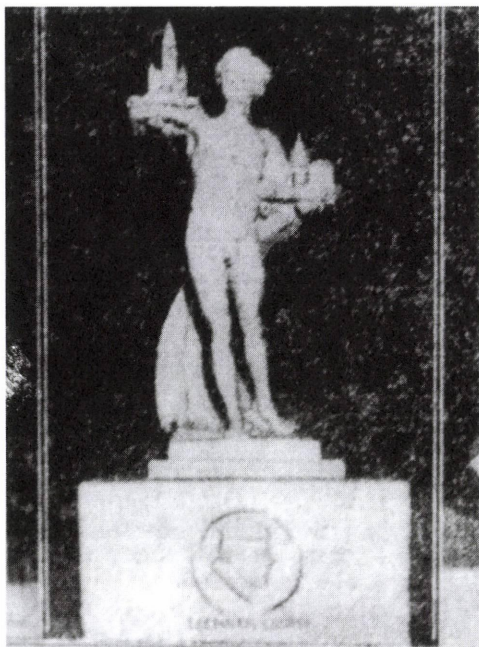
2. Kisfaludy Stróbl Zsigmond makettje, I. forduló

3. Farkas Béla pályaműve, II. forduló

4. Cser Károly pályaműve, II. forduló

5. Ligeti Miklós pályaműve, II. forduló

6. Farkas Béla nyertes Lechner-portréja, III. forduló